

УДК 004.67:026.07

Ольга Рудич,

завідувач відділу рідкісної книги та краєзнавства

Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки імені В. Г. Заболотного

В. Поночовна,

провідний бібліограф

Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки імені В. Г. Заболотного

**СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ІЛЮСТРАТИВНИХ
БАЗ ДАНИХ НЕГАТИВІВ
З МЕТОЮ ЗБЕРЕЖЕННЯ ГАЛУЗЕВОЇ ІКОНОГРАФІЇ
(З досвіду роботи Державної наукової архітектурно-будівельної
бібліотеки імені В. Г. Заболотного)**

Актуальність матеріалу, викладеного в статті, зумовлена потребою тривалого зберігання бібліотечних фондів. На досвіді роботи Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки імені В. Г. Заболотного зі створення електронних ілюстративних баз даних негативів розглянуто її основні етапи: відцифрування матеріалів, їх графічне оброблення, прикріплення зображення до електронної бази даних та створення бібліографічного опису. Визначено особливості та труднощі кожного з етапів.

Ключові слова: електронні бази даних, бібліотечні фонди, інформаційні технології, негативи, цифрова інформація, ДНАББ ім. В. Г. Заболотного.

У всьому світі бібліотечні фонди розглядаються як стратегічний ресурс держави, головний ланцюг системи збереження культурного надбання нації. Актуальним завданням бібліотеки є розвиток і використання комп'ютерних засобів зберігання і поширення бібліографічної інформації. Провідним напрямком модернізації бібліотечної справи є її інформатизація, що означає впровадження нових технологій, елементів, які підвищують якість і ефективність праці бібліотекарів та якнайшвидший доступ і отримання інформації читачами. Одним із компонентів інформатизації є автоматизація, яка дозволяє поетапно позбавити фахівців бібліотеки рутинної праці.

Збереження бібліотечних фондів є однією з найважливіших функцій бібліотеки, опрацюванням та використанням новітніх технологій для

успішного збереження фондів, що мають на меті забезпечення тривалого зберігання фондів. Згодом документні фонди піддаються неминучому процесу старіння, руйнується матеріальна основа і може частково втрачатися відображена на ній інформація. Слід зазначити, що в умовах зростання екологічної небезпеки зовнішнього середовища виникає реальна загроза фізичної втрати документних фондів, зокрема і унікальних бібліотечних фондів, які містять значну частину документів виняткової наукової та культурної цінності.

Державна наукова архітектурно-будівельна бібліотека імені В. Г. Заболотного має понад 420,0 тис. примірників видань XVI–XXI століть.

Згідно з наказом Мінрегіонбуду України 31.03.2008 р. з балансу Державного Науково-дослідного інституту теорії та історії архітектури і містобудування на баланс ДНАББ ім. В. Г. Заболотного було прийнято такі матеріали: книги та брошури у кількості 4265 од., автореферати у кількості 1095 од., журнали у кількості 3442 од., ілюстративні матеріали, серед яких – графічні матеріали, у кількості 9714 од. та фотоматеріали у кількості 4076 од., науково-технічні звіти у кількості 2695 од., негативи на плівці і склі близько 80,0 тис. одиниць та інформаційні картотеки фотопозитивів (результати відряджень працівників НДІТІАМ до населених пунктів України). Також як довідковий матеріал до ДНАББ ім. В. Г. Заболотного передано матеріали про життя та діяльність архітекторів, членів Спілки архітекторів СРСР, у кількості 982 од.

У сучасній бібліотеці стало нормою застосування інформаційних технологій та створення електронних ресурсів. Комп'ютерні технології дозволяють примирити два взаємовиключні принципи – зберегти фонди і надати вільний доступ до них користувачам. Читачі мають змогу виготовляти копії документів за допомогою копіювальної техніки. З придбанням бібліотеками потужних ксерокопіювальних апаратів зменшується кількість зіпсованих видань.

Наприкінці 2011 р. ДНАББ ім. В. Г. Заболотного розпочала роботу з відцифрування картотеки негативів з метою створення електронної ілюстративної бази даних негативів. Ця робота передбачає відцифрування близько 80 тис. одиниць, на сьогодні відцифровано близько 28 тис. Таким чином бібліотека намагається досягти подвійної мети: створити електронну резервну копію видання, а також надати доступ до нього читачам в електронному каталозі та в мережі Інтернет.

Для створення електронної ілюстративної бази даних негативів з метою збереження галузевої іконографії у бібліотеці розроблена технологічна інструкція з технічного опрацювання та формування бібліографічного запису негативів.

Відцифровування негативів проводиться на спеціальних сканерах з використанням слайд-модулів через програмне забезпечення Adobe Photoshop Elements 7.0 в режимі прозорого сканування (негативи або слайди). Відцифровування та оброблення негативів складається з трьох етапів.

На першому етапі скануються чорно-білі та кольорові негативи та слайди на плівці або склі в роздільній здатності 1200 dpi.

Якщо відсканований негатив має суттєво помітні дефекти (сильна зернистість, нечітке зображення, сліди механічного пошкодження тощо), проводиться автоматична корекція якості зображення в програмному забезпеченні Adobe Photoshop Elements 7.0.

Відскановані файли негативів зберігаються на жорсткому диску сервера бібліотеки під своїм реєстраційним номером в форматі JPG в максимальній якості.

На другому етапі роботи файли негативів підлягають обробленню в програмі Microsoft Office Picture Manager, де їх зменшують до розміру 314x235 крапок/дюйм. Далі файли зменшеного розміру копіюються в системну папку ІРБІС-64 на жорсткий диск сервера бібліотеки, де і зберігаються. З оригінальних файлів негативів створюється резервна копія, що також зберігається на жорстких дисках сервера бібліотеки, але не підлягає жодному обробленню.

На третьому етапі оброблення файлів негативів відбувається створення тимчасової назви запису в Базі даних негативів в системі ІРБІС-64 та прикріплення файлу з зображенням, а саме – створюється новий MFN та прикріплюється посилання на відскановане і зменшене зображення документа та його місцезнаходження.

Висока якість результатів сканування досягнута за рахунок спеціальної підготовки співробітників, що виконують сканування, та завдяки використанню графічного формату JPEG для збереження результатів сканування. Всі результати сканування зберігаються лише в графічному вигляді.

У процесі цієї роботи виникали технічні труднощі, наприклад, не кожен негатив можна було повністю розкрити для сканування у зв'язку з його

деформацією; необхідно враховувати товщину та розмір негативу; кожен документ, що відцифровується, технічно редагується, за потреби зменшується або збільшується контрастність зображення.

Крім того, необхідно мати на увазі, що процедура зберігання файлу продовжує його життя лише на 20 років, незважаючи на те, що виробники носіїв інформації можуть дати гарантії навіть на століття.

У 2002 р. в доповіді ЮНЕСКО, яку було присвячено проблемі зберігання цифрової інформації, висловлювалося занепокоєння з приводу можливої втрати значних здобутків людства через накопичення об'ємів цифрової інформації. Оприлюднені факти, що ілюструють втрати, вражають своїми масштабами, якщо взяти до уваги, що 20–30 років тому обсяги цифрової інформації, яка створювалася в світі, були мінімальними. Наразі замало вирішувати питання тільки фізичного зберігання файлів, на перший план виходять інші аспекти довготривалого збереження електронних документів. Саме тому під час організації та планування довготривалого зберігання електронних документів треба брати до уваги, що технології їх зчитування змінюються кожні 10–15 років. Відтворення збереженого електронного документа неможливе без спеціального програмного забезпечення. Життєвий цикл програмного забезпечення обмежено 5–7 роками.

За допомогою системи ІРБІС-64, яка являє собою типове інтегроване рішення в галузі автоматизації бібліотечних технологій і призначена для використання в бібліотеках будь-якого типу та профілю, дозволяє створити електронну БД і наповнити бібліографічними записами. Методика бібліографічного запису на негативи підпорядковується загальним правилам стандарту бібліографічного опису згідно ДСТУ 7.1:2006 щодо структури, набору областей та елементів, застосування правил орфографії, пунктуації.

Слід зазначити, що такий метод хоч і потребує великих витрат, але має певні переваги – відцифровані матеріали дозволяють здійснювати повнотекстовий пошук, друкувати необхідні частини документа і стають доступними у мережі Інтернет.

Отже, зусилля всього колективу ДНАББ ім. В. Г. Заболотного спрямовані на збереження та примноження духовної і культурної спадщини українського народу. Наразі працівниками бібліотеки продовжується складна, але дуже цікава і шляхетна робота з метою створення умов для збереження найважливішої частини національного

надбання українського народу. Створений унікальний ілюстративний галузевий ресурс буде надихати на дослідницьку роботу не одне покоління як фахівців бібліотеки, так і користувачів-науковців.

Список використаних джерел

1. Інструкція зі створення електронного-ілюстративного ресурсу негативів в Державній науковій архітектурно-будівельній бібліотеці імені В. Г. Заболотного / Держ. наук. архітектур.-буд. б-ка імені В. Г. Заболотного. – К., 2012. – 18 с.

2. Наказ Мінрегіонбуду України № 313 «Про передачу методичного та бібліотечного фондів» з балансу ДНДІТІАМ на баланс ДНАББ ім. В. Г. Заболотного.

3. Шостко Н. І. Збереження краєзнавчих електронних ресурсів бібліотек: проблеми та перспективи / Шостко Н. І. // Збереження бібліотечно-інформаційних ресурсів України : нова політика і нові технології : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 20–22 листоп. 2006 р.) / Харків. держ. б-ка В. Г. Короленка. – Режим доступу : korolenko.kharkov.com/40.htm. – Назва з екрана.

УДК 004.65:050:027.021

Олена Лопата,

мол. наук. співроб. НБУВ

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ ЗАЛИ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ: ВІД НАКОПИЧЕННЯ ДО ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ В АБІС ІРБІС

У публікації розглянуто вплив сучасних інформаційних технологій на практичну діяльність бібліотек. Представлено бібліотечно-інформаційні ресурси зали періодичних видань НБУВ: друковані та електронні. Окреслено основні напрями забезпечення користувачів електронними інформаційними ресурсами та базами даних, проаналізовано особливості процесу впровадження АБІС ІРБІС-64 у практичну діяльність підрозділу. Наведено основні результати дослідження застосування електронних ресурсів на основі АБІС ІРБІС відвідувачами зали періодичних видань НБУВ: з'ясовано основні категорії користувачів БД ЕК періодичних видань НБУВ; досліджено їх інформаційні та тематичні потреби; визначено роль автоматизованих інформаційно-пошукових систем у бібліотечно-інформаційному обслуговуванні; розглянуто сучасний стан реалізації інформаційно-пошукових можливостей для формування електронних бібліографічних ресурсів онлайн-доступу. Розроблено пропозиції щодо удосконалення інформування споживачів в умовах функціонування автоматизованих інформаційно-пошукових систем та узгодження читацьких інформаційних потреб із можливостями наукової бібліотеки.

Ключові слова: інформаційні технології, наукова бібліотека, часопис, автоматизована бібліотечно-інформаційна система, періодичні видання, читацькі запити.

Людство вступило в епоху цифрових комунікацій. З двох наукових експериментів ХХ століття – розроблення комп'ютера та створення глобальних комп'ютерних мереж поступово сформувався цілий віртуальний світ. Ознаки цього помітно скрізь: на основі новітніх електронних технологій здійснюються практично всі види комунікацій (телебачення, радіо, мобільний зв'язок, провадиться оплата товарів і послуг, заповнення податкових декларацій тощо).

Визначальний злам, що відбувся у сфері інформаційного забезпечення та зумовив всі інші зміни, пов'язаний у першу чергу з дематеріалізацією